

Bu derste, öğrencilerin seçmiş oldukları halkbilim alanındaki çalışmalardan hareketle dersin genel bir değerlendirilmesi yapılacaktır. Bu çerçevede hazırlanmış bir sunum örneği aşağıda yer almaktadır.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
DİL VE TARİH-COĞRAFYA FAKÜLTESİ
HALKBİLİM BÖLÜMÜ

2019-2020 BAHAR DÖNEMİ

Sivas ve Çevresinde Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili Batıl İnançların ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki (SEDAT VEYİS ÖRNEK)

(Ankara, Haziran, 2020)

Çalışmanın Konusu: Sivas'ın birçok yöresinde yapılan araştırmanın konusu, batıl inançların neler olduğunu bilmek ve büyüsel işlemlerin nasıl gerçekleştiği hakkında bilgi almaktır. Örnek'ten önce sadece bir tane folklor çalışması vardır, bu yüzden çalışma iki bölüme ayrılmış, ilk bölümünde literatür taraması sonucunda (Döneminde kaynak bulmak sıkıntılı olduğu için Viyana'ya gidiyor.) elde ettiği bilgileri sade ve akıcı bir şekilde okuyucuya sunup araştırma konusu hakkında bilgi edinmesini sağlıyor. İkinci bölümünde ise geçiş dönemlerinden hayvanlarla ilgili olan inanmaları önce akademik bir şekilde ama sade bir dilde açıklayıp, araştırma sonucu elde ettiği örneklerle pekiştirmiştir. İlkelerin zihniyetinin (Levy Bruhl'dan yola çıkarsam, ilkel zihniyetin toplum olma yolundaki ilk gelişmiş adım olduğundan söz eder, eleştirildiği birkaç nokta vardır, eleştirilerin temel sebebini etnograf olmayan insanların sözlerinden etkilenip ve Fransız kütüphanesini çok fazla kullanması olarak gösterilir. Fakat daha sonra Bruhl da hatasını fark etmiştir.) ve ilkel düşünce ile lojistik düşünce arasında farklılık olmadığını altını çizmiştir. Yani çalışmasının temel konusunu tündengelim yöntemi ile yapmış olduğunu söyleyebilirim. Kitaptan bahsedecek olursam ilkel zihniyetten sonra batıl inanma hakkında temel bilgiler ayrıntılı bir şekilde verilmiştir(Batıla hangi sebeplerle inanılır sorusunun açıklaması yapılmıştır.). Batıl inanmalardan sonra büyü hakkındaki akademik ve büyüye inanan, büyü yapan toplumların neden büyü yaptığı hakkında yine detaylı ve akıcı bir şekilde ortaya konulmuş, din ile olan benzerlikleri ve farklılıkları açıklanmış ve bilimle ayrıldığı nokta belirtilmiştir(Başarısız bir deneyden sonra büyü, daha büyük bir deneyle tekrar denenir ve başarılı olunması beklenir, bilimde de başarısız bir deneyden sonra yeni yöntemler uygulanmaya çalışılır fakat bilim metotlarını değiştir ama büyü değiştirmez ve ayrıca bilimin tek gerçeği doğrudur.). Büyüsel terimleri, büyüün tanımını, büyü çeşitlerini sözlükteki gibi yazmış, verdiği örneklerle akılda kalmasını sağlamıştır. Yazılı büyüün nasıl yapılması gerektiğini tarihi ve etnografik kaynaklardan ipucu alıp anlatmaya çalışmış ve resmetmiştir. Amuletlerin yani iyilik veya kötülük getiren objelerini (ki genellikle olumsuz yöndedir ve bunun için yöntemler geliştirilmiştir -el ve göz üzerinden şekillenmiştir-) farklı toplulukların yaşantısından örnekler vererek açıklamaya çalışmıştır. Adın dinsel boyutunu ve sayının büyülerdeki önemli konumu da birinci bölümün son kısmına eklemiştir. İkinci bölüm sahada topladıklarını akademik bilgiler doğrultusunda yazdığı kısımdır. Geçiş dönemlerinin (doğum, çocuk, evlenme, ölüm) içindeki kavramların detaylarına girerek geniş bir ölçüde değerlendirmiş ve sahadan aldıklarıyla karşılaştırmıştır (Örneğin kısırlığın giderilmesi için kutsal sayılan yazıların okunması, mabetlere gidilmesi,

doğurgan hayvanların kullanılması gibi. Özelliklere göre bu örnekleri ayırmıştır.). İstenilen dileğin nasıl gerçekleşebileceği, nelerin olumsuz veya olumlu olduğunu yine örnek vererek açıklamıştır. Büyü pratiklerinin hangi bölgede kullanılmış olduğunun tespitlerini de yapmıştır(Hititlerdeki bağlama büyüsünün Sivas'ta da olması gibi.). İkinci bölümün son kısımlarında göksel olaylara değinmiş, insanlığın tarih boyunca gökyüzüyle olan ilişkini, araştırma yapmış olduğu tarihte ne anlama geldiğini sormuş(ay tutulması, yıldızlar ve yağmur), olumlu-olumsuz şekilde birtakım sözlerle açıklamaları veya dilekleri kaydetmiştir. Halk hekimliği, evle, vücudun bölümleriyle, bedensel özelliklerle ve hayvanlarla ilgili inanmaları da not etmiştir. Tekrardan konuya dönecek olursam Örnek, Sivas'ın birçok köyünde yapmış olduğu araştırmayı akademik verilerle karşılaştırıp misal verip, okuyucusuna büyüünün insanlıkla beraber ortaya çıkmış, doğa üstünü bilme çabasıyla geliştirmiş olduğu bir sistem olduğunu dinlerde ve halkta etkisinin yoğun olduğunu göstermişti. Halkın bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde mistik bir güce olan bağlılığının altında yatan temel sebebin psikolojik nedenler olduğunu söylemiş ve büyüünün insan yaşamının bir parçası olduğundan söz etmiştir.

Yöntem ve Teknik: Alana çıkılmadan önce literatür çalışmaları yapılmış, gidilecek yer hakkında bilgi edinilmiştir. Etnografiye müzakere sonucunda (yani yapılacak işin ne olduğu hakkında kaynak kişilere önceden bilgi verilmiştir.) başlanmıştır. Ankete dayalı bir görüşme olup sahaya çıkılmadan önce anket soruları araştırma yapılacak yerlerdeki öğretmenlere dağıtılmış, ön çalışma sonuçlarıyla bilgi edinilmiş ve çalışmaya bu sonuçlarla çıkılmıştır. Halkbilimin işlevselci özelliğinden yararlanılmıştır. Sahaya inilmiş, yüz yüze yapılmış, soru cevap şeklinde bir çalışma olmuştur. Hangi tarihlerde gidileceği önceden belirlenmiş ve araştırmanın ne kadar süreceği hakkında bilgiler verilmiştir.

Bulgular ve Yorum: Hangi bölümün içeriğini kapsadığını anlayamadığımız etnolojinin, Halkbilim bölümünün kurulmasına katkı sağlayacak bir çalışma olan ve halkbilimin içeriğin ne olduğu konusunda fikir sahibi olabileceğimiz bir konu ele alınmıştır. Geçmişten günümüze gelen bazı pratiklerin neden hala var olduğunu anlayabildiğimiz, insanların birtakım isteklerinin(geleceği bilme gibi) veya arzularının doğa üstüne olduğunu ve büyüünün de doğaüstünü anlamak için çok iyi bir araç olabileceğini, bu yüzden de çok eski tarihlerden bu yana bu alışkanlıkların devam ettirdiğini gösteren çalışma, Örnek'in kendi memleketi olmasından dolayı nelerin olabileceğini bilmesi ve din üzerine eğitim almış olması çalışmayı

detaylandırmış, soru işaretlerine pek fazla müsaade etmemiştir. Geçiş dönemlerini kavrayabilmek için vermiş olduğu örneklerin basit ama etkili olması ben de güzel bir etki bıraktı. Büyü ve din arasındaki farklılıkların ve benzerliklerin madde madde açıklanmış olması da (çoğunu madde şeklinde açıklamıştır) benim için önemli bir etken oldu. Batıl inanç ve büyü hakkında hiçbir bilgisi olmayan bir insanın bile çok rahat bilgi edinebileceği bir kaynak olmasından dolayı önemlidir.

Etik: Klasik etnografi şeklini benimsemiş olması nedeniyle kaynak kişilerin isimlerini bilmediğimiz, bu yüzden de kesin olarak doğru diyemediğimiz bir çalışma olmuştur. Alana giriş yaparken bugün ki çalışmalar gibi hareket etmiş fakat bilgiyi anket dışında nasıl topladığını söylememiştir. Katılımlı gözlem yoluyla araştırma yapmıştır, klasik etnografinin eleştirilen bir noktası olan alandaki süre zarfında etnografin ne yaptığını tam bilememek bu çalışmada da vardır.